

Република Србија
УСТАВНИ СУД
Број: IУз-93/2023
09.03. 2024. године
Београд

Уставни суд, Мало веће, у саставу: судија Татјана Ђуркић, председник Већа и судије др Тијана Шурлан и др Тамаш Корхеџ (Korhecz Tamás), чланови Већа, на основу члана 167. став 1. тачка 1. Устава Републике Србије, на седници Већа одржаној 28. фебруара 2024. године, донео је

ЗАКЉУЧАК

Одбацује се иницијатива за покретање поступка за оцену уставности одредаба члана 79. Закона о пензијском и инвалидском осигурању („Службени гласник РС“, бр. 34/03, 64/04 – Одлука УС, 84/04 – др. закон, 85/05, 101/05 – др. закон, 63/06 – Одлука УС, 5/09, 107/09, 30/10 – др. закон, 101/10, 93/12, 62/13, 108/13, 75/14, 142/14, 73/18, 46/19 – Одлука УС, 86/19, 62/21, 125/22 и 138/22).

Образложење

Уставном суду је поднета иницијатива за покретање поступка за оцену уставности одредаба члана 79. Закона наведеног у изреци.

Подносилац иницијативе сматра да оспорене одредбе Закона нису у сагласности са одредбама члана 4. став 1. и члана 194. став 1. Устава којима је утврђено да је правни поредак Републике Србије јединствен и са одредбом члана 21. став 3. Устава којом је утврђена забрана сваке дискриминације, непосредне или посредне, по било ком основу. Након цитирања оспорених одредаба члана 79. Закона као и одредаба чл. 42. и 63. истог Закона, иницијатор наводи: да су одређене категорије осигураника из члана 42. став 1. Закона стављене у повољнији положај у односу на остале осигуранике по два основа, како по основу стажа осигурања са увећаним трајањем и посебним условима за остваривање права на пензију (чл. 42, 43. и 43а Закона), тако и по основу израчунавања годишњег личног коефицијента који се овим категоријама осигураника рачуна за период од 1. јануара 1996. године, а не од 1. јануара 1970. године како се израчунава за остале осигуранике (члан 79. став 2. Закона); да су категорије лица којима се годишњи лични коефицијент рачуна од 1. јануара 1970. године у неповољнијем положају у односу на лица из члана 42. став 1. Закона којима се годишњи лични коефицијент рачуна од 1. јануара 1996. године, јер им се на овај начин лични коефицијент рачуна за сваку календарску годину и просечну годишњу зараду у Републици Србији која је од 1. јануара 1970. године била знатно мања у односу на период од 1. јануара 1996. године; да оспорене одредбе Закона нису у сагласности ни са одредбом члана 18. Закона о раду којом је

прописана забрана непосредне и посредне дискриминације, нити са одредбама члана 16. Закона о забрани дискриминације којима је забрањена дискриминација у области рада; да решење предвиђено оспореним одредбама Закона не следи легитимном циљу и да не постоји разуман однос пропорционалности између употребљених средстава и циља који треба реализовати, као и да се различито поступање у конкретном случају не заснива на јаким разлозима да поред стажа осигурања са увећаним трајањем и посебним условима за остваривање права на пензију (чл. 42, 43. и 43а Закона) ове категорије осигураника имају још додатно право по основу израчунавања годишњег личног коефицијента почев од 1. јануара 1996. године. Иницијатор такође сматра да је оспореним законским одредбама повређено и право на имовину из члана 58. Устава, које је предвиђено и чланом 1. Протокола 1. уз Европску конвенцију за заштиту људских права и основних слобода, и предлаже да Уставни суд, до доношења коначне одлуке, обустави извршење појединачних аката и радњи које су предузете на основу оспорених одредаба Закона, или да на основу члана 105. Закона о Уставном суду обавести Народну скупштину о уоченим проблемима у остваривању уставности и законитости у примени оспорених одредаба Закона.

У спроведеном претходном поступку, Уставни суд је констатовао да се оспорене одредбе члана 79. Закона о пензијском и инвалидском осигурању налазе у оквиру главе VIII „Утврђивање висине права из пензијског и инвалидског осигурања“, одељак 6. под називом „Старосна и инвалидска пензија за одређене категорије осигураника“. Оспореним одредбама члана 79. Закона је прописано: да се осигуранику из члана 42. овог закона, који испуњава услове у погледу пензијског стажа за стицање права на старосну пензију из чл. 43. и 43а овог закона, старосна пензија одређује у складу са одредбама члана 61. овог закона, а лични бодови утврђују на начин предвиђен чл. 62–70. овог закона (став 1.); да се изузетно од члана 63. став 1, члана 64. ст. 2. и 3. и члана 65. овог закона, осигуранику из става 1. овог члана за израчунавање годишњег личног коефицијента не узима период од 1. јануара 1970. године већ период од 1. јануара 1996. године (став 2.); да износ пензије утврђен на начин из ст. 1. и 2. овог члана увећан за 20% представља укупан износ пензије за осигуранике из става 1. овог члана, осим за осигуранике из члана 42. став 1. тачка 4а) овог закона (став 3.); да се на начин из става 2. овог члана утврђује годишњи лични коефицијент и за друге запослене у Министарству унутрашњих послова, припаднике Безбедносно-информативне агенције, припаднике Војнобезбедносне и Војнообавештајне агенције под условом да у том органу имају навршених најмање 20 година стажа осигурања (став 4.); да се осигуранику из члана 42. овог закона инвалидска пензија одређује у складу са ст. 1–3. овог члана, под условом да је на пословима из члана 42. овог закона навршио потребан стаж осигурања за стицање права на инвалидску пензију из чл. 25. и 26. овог закона (став 5.); да се изузетно од става 5. овог члана, осигуранику из члана 42. став 1. тачка 4а) овог закона инвалидска пензија одређује у складу са ст. 1. и 2. овог члана, под условом да је на пословима из члана 42. овог закона навршио потребан стаж осигурања за стицање права на инвалидску пензију из чл. 25. и 26. закона (став 6.); да износ пензије из ст. 1–6. овог члана не може бити већи од износа утврђеног у члану 78. овог закона (став 7.). Иако је иницијатор цитирао све одредбе члана 79. Закона, из садржине иницијативе произлази да иницијатор превасходно оспорава уставност става 2. члана 79. Закона којим се прописује период за израчунавање годишњег личног коефицијента одређеним категоријама осигураника. Оспорено решење је прописано Законом о изменама и допунама Закона о пензијском и инвалидском

осигурању („Службени гласник РС“, број 101/10) и примењује се на категорије осигураника предвиђене чланом 42. Закона од 1. јануара 2011. године, изузев професионалних војних лица на које се ово решење примењује почев од 1. јануара 2012. године. Уставни суд је, такође, констатовао да су, након подношења иницијативе, поједине одредбе оспореног Закона измењене Законом о изменама и допунама Закона о пензијском и инвалидском осигурању („Службени гласник РС“, број 76/23), с тим што оспорене одредбе члана 79. Закона нису мењане.

Разматрајући оспорене одредбе Закона у смислу навода и разлога иницијатора, Уставни суд је пошао од уставног основа за доношење овог закона који је садржан у члану 70. став 1. Устава, којим је утврђено да се пензијско осигурање уређује законом и члану 97. тачка 8. Устава, којим је утврђено да Република Србија уређује и обезбеђује систем у области социјалног осигурања и других облика социјалне сигурности. Из наведених одредаба Устава следи да је право на пензијско осигурање једно од људских права зајемчених Уставом. Међутим, Уставом није утврђена садржина овог права, већ је, изузимајући начело старања о економској сигурности пензионера из члана 70. став 2. Устава, уређивање свих питања из области пензијског осигурања препуштено законодавцу. То значи да Устав грађанима гарантује пензијско осигурање, као вид социјалног осигурања, али да конкретна права из пензијског осигурања нису Уставом зајемчена права, већ је реч о правима која се установљавају законом из чега даље произлази да законодавац има Уставом утврђено овлашћење да, уређујући систем у области пензијског и инвалидског осигурања, законом пропише права и обавезе по основу овог осигурања, као и услове, висину и начин остваривања законом прописаних права.

Полазећи од наведеног, законодавац је у члану 42. став 1. Закона одредио категорије осигураника – лица која раде на пословима на којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем и која могу под посебним условима да остваре право на пензију (полицејски службеници који раде на посебно сложеним, специфичним, односно оперативним пословима; поједини запослени у Министарству спољних послова; припадници Безбедносно-информативне агенције, Војнобезбедносне и Војнообавештајне агенције; поједини запослени у Управи за извршење кривичних санкција; судије распоређене у посебна одељења и одељења за ратне злочине, тужиоци и заменици тужилаца за организовани криминал и за ратне злочине; овлашћена службена лица Пореске полиције; професионална војна лица; остали полицејски службеници који раде на радним местима, односно пословима на којима се стаж осигурања рачуна са увећаним трајањем). У ставу 2. истог члана Закона додатно се прецизира да радна места и послови на којима раде ова лица не могу бити административно-техничка радна места, односно послови, већ само послови на којима је рад нарочито тежак, опасан и штетан за здравље, односно послови на којима је обављање професионалне делатности ограничено навршењем одређених година живота или због природе и тежине посла, физиолошке функције опадају у тој мери да онемогућавају њено даље успешно обављање. У ставу 3. члана 42. Закона прописано је да се, изузетно, став 2. овог члана не односи на запослене из става 1. тач. 4а) и б) овог члана (судије распоређене у посебна одељења и одељења за ратне злочине, тужиоце и заменике тужилаца за организовани криминал и за ратне злочине и професионална војна лица). Осим тога, за категорије осигураника из члана 42. Закона оспореним одредбама члана 79. истог Закона прописан је начин одређивања висине старосне и инвалидске пензије, у оквиру чега и период

за израчунавање годиšnjeg личног коефицијента који се разликује од периода за израчунавање годиšnjeg личног коефицијента осталих осигураника.

Поводом навода иницијатора о повреди уставног начела о забрани дискриминације, Уставни суд указује да Устав не познаје принцип једнакости као општи, апстрактни појам који се у свакој правној ситуацији подједнако односи и на различите правне субјекте, већ гарантује једнакост при истом чињеничном и правном стању, у оквиру исте категорије правних субјеката, као и да неједнако поступање (дискриминација), у најширем смислу речи, представља другачије третирање лица у истим или сличним ситуацијама без објективног и разумног оправдања, при чему непостојање објективног и разумног оправдања значи да разликовање у питању не тежи легитимном циљу или да не постоји разуман однос пропорционалности између употребљених средстава и циља чијој се реализацији тежи. Полазећи од наведеног, Уставни суд је утврдио да се осигураници – запослени, који су с обзиром на природу и тежину послова разврстани у категорије осигураника из члана 42. став 1. Закона, не налазе у истом правном положају са другим лицима, односно да се генерално разликују од других осигураника, из чега произлази и легитиман основ за разликовање услова под којима остварују поједина права, који је у конкретном случају оправдан и сразмеран сврси која се оспореним решењем постиже, тако да се не доводи у питање повреда начела забране дискриминације из члана 21. Устава. Осим тога, оспорене одредбе члана 79. Закона односе се једнако на сва лица која се налазе у истој правној ситуацији, односно припадају истој категорији осигураника, док је одређивање ових категорија осигураника који могу под посебним условима да остваре право на пензију, као и прописивање тих посебних услова који се разликују од услова под којима право на пензију могу да остваре остали осигураници, у домену законодавне политике законодавца коју Уставни суд, сагласно одредбама члана 167. Устава, није надлежан да оцењује.

У погледу навода иницијативе да оспорене одредбе Закона нису у сагласности са одредбом члана 18. Закона о раду („Службени гласник РС“, бр. 24/05, 61/05, 54/09, 32/13, 75/14, 13/17 – Одлука УС, 113/17 и 95/18 - Аутентично тумачење) и одредбама члана 16. Закона о забрани дискриминације („Службени гласник РС“, бр. 22/09 и 52/21), Уставни суд указује да није надлежан да цени међусобну усклађеност закона, као аката исте правне снаге, осим ако се тиме не крши јединство правног поретка, што по налажењу Суда, имајући у виду претходно наведено, није случај у овом уставносудском предмету.

Полазећи од свега наведеног, Уставни суд је нашао да се разлози оспоравања наведени у иницијативи не могу довести у уставноправну везу са повредом начела забране дискриминације из члана 21. Устава, нити са повредом јединства правног поретка из члана 4. став 1. и члана 194. став 1. Устава. Уставни суд је, такође, утврдио да се оспорене одредбе Закона не могу довести у уставноправну везу ни са повредом члана 58. Устава којим се јемчи право на имовину, с обзиром на то да решења предвиђена овим чланом Закона не угрожавају ничије право својине, нити уређују питања одузимања, односно ограничавања права запослених у својству осигураника.

Имајући у виду изнето, Уставни суд је, на основу члана 36. став 1. тачка 5) Закона о Уставном суду („Службени гласник РС“, бр. 109/07, 99/11, 18/13 - Одлука УС, 40/15 - др. закон, 103/15, 10/23 и 92/23), иницијативу као очигледно неосновану.

